

Riktlinjer för arbetet mot våld i nära relationer

Antagna av
Socialnämnden
2022-12-08

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1. Definitioner	4
1.1.1. Våld	4
1.1.2. Nära relation	4
1.2. Avgränsning	4
1.3. Målgrupper	5
1.4. Särskilt sårbara grupper	5
1.4.1. Äldre personer	5
1.4.2. Personer med funktionsnedsättning	5
1.4.3. Barn under 18 år	5
1.4.4. Hbtqi-personer	6
1.4.5. Nationella minoriteter	6
1.4.6. Personer med utländsk bakgrund	6
1.4.7. Personer med missbruks-och beroendeproblematik	6
1.4.8. Personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck	7
1.5. Lagstiftning och styrande dokument	7
1.5.1. Handböcker, föreskrifter och allmänna råd	7
1. Hantering av ärenden som rör våld i nära relationer	8
2.1. Att fråga om och upptäcka våld	8
2.2. Att utreda våld	8
2.2.1. Riskbedömning	9
2.3. Kontroll och uppföljning av annan verksamhet	9
2.4. Rutiner	9
2.5. Kartläggning och analys	9
2.6. Information om socialtjänsten	10
2.7. Kompetens för handläggning och genomförande av insatser	10
2.7.1. Handläggning och uppföljning	10
2.7.2. Genomförande av insatser	10

2.7.3. Kompetensutveckling	10
3. Insatser	11
3.1. Insatser till våldsutsatta och våldsutövare över 18 år.....	11
3.1.1. Råd och stöd.....	11
3.1.2. Stödsamtal.....	11
3.1.3. Boende	12
3.1.4. Ekonomiskt bistånd.....	12
3.2. Insatser till våldsutsatta och våldsutövande barn under 18 år, samt barn som bevittnat våld	13
3.2.1 Råd och stöd.....	13
3.2.2. Skydd	13
3.2.3. Familjebehandling	13
3.2.4. Trappansamtal.....	13
4. Samordning och samverkan	14
4.1. Intern samverkan.....	14
4.2. Extern samverkan och andra myndigheters ansvar	14

1. Inledning

Våld i nära relationer är ett stort samhällsproblem som förekommer bland alla grupper i samhället. Både kvinnor och män är utsatta men kvinnor är oftare utsatta för upprepat och mer allvarligt våld. Våld i nära relationer drabbar även barn under 18 år, som både kan bevittna våld mellan närstående vuxna och själva vara utsatta för våld av en partner.

Den yttersta målsättningen för socialnämndens arbete mot våld i nära relationer är att våldet ska upphöra, vilket kräver både akuta stöd- och skyddsinsatser för våldsutsatta, insatser till våldsutövare och tidiga förebyggande insatser. I allt arbete som rör våld i nära relationer ska också barnrättsperspektivet särskilt beaktas.

Följande riktlinjer för arbetet mot våld i nära relation inom socialförvaltningen i Ekerö kommun syftar till att vara en anvisning för vad arbetet mot våld i nära relationer ska innehålla, vad som är viktigt att beakta i arbetet med dessa ärenden, samt vilka insatser som ska erbjudas våldsutsatta, våldsutövare och barn som bevittnat våld. Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck omfattas också av riktlinjerna.

Riktlinjerna är fastställda av socialnämnden och riktar sig till socialförvaltningens medarbetare. Riktlinjerna utgår i första hand från gällande lagstiftning samt föreskrifter från Socialstyrelsen.

Att vara utsatt för våld i en nära relation innebär en djup inverkan på psykisk och fysisk hälsa för den drabbade, både på kort och på lång sikt. Det är en kränkning av mänskliga rättigheter och arbetet mot våld i nära relationer är en del i Sveriges åtaganden för en bättre folkhälsa på global nivå.

Kommuners verksamhet är en viktig del i arbetet med att ge stöd till personer som varit utsatta för våld i nära relation. Av Socialtjänstlagens s. k. brottsparagraf, 5 kap. 11 §, framgår att;

”Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsätts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp.

Socialnämnden skall särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Socialnämnden ansvarar också för att barn som utsatts för brott, och dennes närstående, får det stöd och den hjälp de behöver.

Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvara för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver.”

När det gäller insatser till våldsutövare framgår av 5 kap. 11 a § socialtjänstlagen att;

”Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld och andra övergrepp ska ändra sitt beteende.

När socialnämnden fullgör uppgiften ska nämnden särskilt beakta säkerheten för den som utsätts eller har utsatts för våld eller andra övergrepp och dennes närstående.”

1.1. Definitioner

1.1.1. Våld

"Våld är varje handling riktad mot en annan person, som genom denna handling skadar, smärtar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från något den vill"-
Per Isdal ATV

WHO definierar våld utifrån fyra olika våldstyper; fysiskt, psykiskt och sexuellt våld samt försummelse. Utöver dessa fyra våldstyper kan det även förekomma ekonomiskt och materiellt våld. Ofta består våldet av en kombination av olika handlingar. Här är exempel på hur våldet kan ta sig uttryck:

- *Fysiskt våld*: att förövaren t ex biter, river, drar i håret, bränner, skakar eller knuffar. Det kan även innefatta örfilar, knytnävsslag, slag med tillhyggen, knivstick, sparkar och stryptag.
- *Psykiskt våld*: t ex hot, tvång, trakasserier, glåpord och förlöjligande. Det kan även innefatta att den våldsutsatta utsätts för kontroll och social isolering. Våldet kan ske i ett fysiskt möte mellan två personer, eller digitalt på till exempel en dator eller mobiltelefon. En typ av psykiskt våld är även latent våld, en form av våld som inte görs eller uttrycks verbalt, men som är underförstått genom exempelvis blickar eller kroppsspråk.
- *Sexuellt våld*: olika former av sexuellt påtvingade handlingar som t ex att tvinga den utsatta att titta på pornografi, samlag utan samtycke, könsstympning, sexuella trakasserier och att använda ett sexuellt kränkande språk.
- *Försummelse*: att den utsatta t ex inte får behövlig hjälp med mat, medicin eller hygien eller att den utsatta förvägras hjälp med att komma ur sängen eller får för lite, för mycket eller felaktig medicin.
- *Ekonomiskt våld*: att våldsutövaren t ex kontrollerar och vägrar den utsatta att ha insyn i ekonomin.
- *Materiellt våld*: t ex förstörelse eller stöld av den utsattas personliga tillhörigheter, bohag, värdesaker etc.

1.1.2. Nära relation

Enligt Nationellt centrum för kvinnofrids (NCK) kunskapsbank innebär en "nära relation" att den utsatta har en nära och förtroendefull relation till förövaren. Det finns ofta starka emotionella band till förövaren vilket försvårar möjligheten till motstånd och uppbrott. Vidare kan våld i nära relation förekomma mellan närstående i såväl heterosexuella som samkönade relationer samt inom syskon- och andra familje- och släktrelationer. Bedömningen gällande om det rör sig om våld i nära relation behöver göras utifrån familje- och levnadsförhållanden i det enskilda fallet.

1.2. Avgränsning

Riktlinjerna avser våldsutsatta och våldsutövare i nära relation och inte alla brottsoffer eller förövare. De avser även endast händelser som skett i närtid.

1.3. Målgrupper

Riktlinjerna avser följande målgrupper:

- **Personer som utsätts för våld av närstående:** Män och kvinnor från 18 år oavsett könsidentitet eller sexuell preferens. Våldet kan ske både i parrelationer, före detta parrelationer och i andra familje- och släktrationer. Våldet kan också ske i en hedersrelaterad kontext.
- **Personer under 18 år:** De under 18 år som har utsatts för våld eller andra övergrepp av sin närstående eller partner, som bevittnad våld eller utsatts för hedersrelaterat våld.
- **Personer som utövar våld mot närstående:** Avser män och kvinnor i alla åldrar i heterosexuella och samkönade relationer samt även inom andra familje- och släktrationer. Våldet kan också ske i en hedersrelaterad kontext.

1.4. Särskilt sårbara grupper

Inom området våld i nära relation har vissa grupper av personer lyfts fram utifrån att de riskerar en särskild utsatthet. I arbetet med enskilda är det viktigt att inte fokusera på "grupptillhörighet" utan utgå ifrån att olika faktorer kan påverka den våldsutsattas sårbarhet. Det är viktigt att hela tiden utgå från individens behov och förutsättningar. Nedan presenteras grupperna mer övergripande.

1.4.1. Äldre personer

Äldre personer som utsätts för våld riskerar att bli en osynlig grupp på grund av samhällets syn på äldre. Äldre ses i många sammanhang som en homogen grupp vars gemensamma nämnare är just åldern. Både äldre män och kvinnor utsätts för våld; i nära relationer, av grannar i särskilt boende, av anställda inom vård och omsorg, av deltagare i daglig verksamhet etc.

Äldre personer är ofta mer beroende av omgivningen, både från närstående och samhället, och detta beroende är en viktig riskfaktor vid våld i nära relation. Beroendet kan även leda till en ökad risk för upprepat våld och det gör det även svårare att ta sig ut ur en destruktiv relation. En annan riskfaktor är ansträngda vårdrelationer. Personer med demenssjukdom är särskilt sårbara och löper dubbelt så stor risk att utsättas för vanvård av personal och anhörigvårdare.

1.4.2. Personer med funktionsnedsättning

Liknande äldre personer riskerar personer med funktionsnedsättning att osynliggöras, men på grund av sin funktionsnedsättning i stället för på grund av ålder. Detta sker bland annat genom att utsattheten för brott bland personer med funktionsnedsättning betraktas som "missförhållanden" eller "brister" i vården och omsorgen. Personer med intellektuella och psykiska funktionsnedsättningar nämns som särskilt sårbara.

Personer med funktionsnedsättning är i många fall beroende av andra i sitt dagliga liv. De personer som hjälper och stödjer kan både upptäcka våld och vara förövare. Personer med funktionsnedsättning löper en större risk för att bli utsatta för våld och upprepat våld utifrån beroendet av andra samt i vissa fall utifrån kommunikationssvårigheter.

1.4.3. Barn under 18 år

Barn riskerar att utsättas för våld då många barn som är våldsutsatta aldrig berättar det för en vuxen, detta på grund av att de kan ha svårt att berätta, sällan får frågan eller får gehör för sin berättelse. Förutom att själva våldsutsattheten leder till lidande i sig, leder våldsutsattheten också till fysisk och psykisk ohälsa hos barn. De centrala våldsuttrycken av våld mot barn är fysiskt våld, psykiskt våld,

försummelse och sexuellt våld. I det psykiska våldet ingår också att barn blir vittnen till våld i hemmet, till exempel att pappan slår mamman eller vice versa. Ett specifikt våld mot barn är hedersrelaterat våld och förtryck.

Barn blir utsatt på olika platser och av olika förövare. Att bli utsatt av en vuxen i familjen är vanligast. Våld mellan barn kan också ske i andra miljöer, som i skolan eller på nätet.

1.4.4. Hbtqi-personer

Hbtqi står för homosexuella, bisexuella, transpersoner, personer med queera uttryck och identiteter samt intersexpersoner. På grund av den heterosexuella normen som finns i samhället osynliggörs eller bagatelliseras ofta våldet i samkönade relationer. Detta kan leda till att omgivningen har svårare att se, förstå och hantera våldet. Det finns forskning som indikerar att unga hbtqi-personer är mer utsatta för våld inom familjen jämfört med heterosexuella unga.

Våldsmönstret i samkönade relationer ser i princip ut på samma sätt som i heterosexuella relationer men har även en del olikheter nämligen hur omgivningen uppfattar våldet, benägenheten hos den våldsutsatta att anmäla och söka hjälp samt bemötande hon eller han får påverkas av könstillhörigheten hos förövaren och den våldsutsatta.

Personer med könsöverskridande identitet, till exempel transvestiter och intersexuella personer som definierar sig bortom kön och inte inom könsidentitet kvinna eller man, är på grund av sitt normbrytande könsuttryck en särskilt utsatt grupp. De normbrytande könsuttrycken kan användas mot dem i nära relationer och de riskerar att få utstå hatbrott och diskriminering.

1.4.5. Nationella minoriteter

När det gäller personer från en nationell minoritet finns en risk att omgivningen, i sitt bemötande, fokuserar på den våldsutsattas bakgrund snarare än våldet som personen utsatts för, vilket kan leda till att adekvat stöd uteblir.

1.4.6. Personer med utländsk bakgrund

Studier visar på att personer med utländsk bakgrund utsätts för våld i större utsträckning än personer som har minst en förälder som är född i Sverige. Detta kan bero på en mängd olika saker t ex lägre utbildning, utsatt ekonomisk situation, isolering, språksvårigheter, okunskap kring sina rättigheter, starkt beroende till våldsutövaren och begränsat socialt nätverk. Samtliga av dessa faktorer kan öka risken för att utsättas för våld.

Etnisk diskriminering kan påverka utländska personer när de söker hjälp för sin våldsutsatthet och det finns en risk att personen i första hand ses som representant för en kultur och i andra hand som individ.

1.4.7. Personer med missbruks-och beroendeproblematik

Personer med missbruk eller beroendeproblematik kan ha svårare än andra våldsutsatta att få stöd och hjälp och personerna beskriver hur både omgivningen och de själva kan ha attityden att de "får skylla sig själva" för våldet. Samtidigt befinner sig personer med missbruk eller beroende många gånger i livssituationer som ökar risken för våld. Omgivningen kan se våldet som en konsekvens av missbruket vilket kan leda till att våldet negligeras eller osynliggörs. Personerna kan utsättas för våld av partner eller tidigare partner, av bekanta eller yrkesutövare som personerna möter t ex poliser, väktare eller behandlingspersonal. Personer med missbruk eller beroende kan ofta ha problem på flera livsområden som gör att denne behöver stöd och behandling eller vård t ex gällande psykisk och fysisk hälsa, svag ekonomi, arbetslöshet och osäker bostadssituation.

Det kan vara särskilt svårt för en person med missbruk eller beroende att söka hjälp gällande sin våldsutsatthet. Det kan bero på bl. a rädsla: för att bli dåligt bemött, bli avvisad på grund av missbruket, att inte bli trodd, att missbruket ska avslöjas, att råka ut för repressalier om hen skvallrar och att bli sedd som en dålig förälder och därmed få sina barn omhändertagna.

1.4.8. Personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck kännetecknas bl. a av att våldet utövas kollektivt, att kontrollen av kvinnor och flickors sexualitet är central samt att valet av partner inte är individens utan familjens eller ett större kollektivs angelägenhet. Eftersom våldet sker kollektivt innebär det att det kan vara flera förövare och att omgivningen sanktionerar eller driver på våldet. Förövarna kan vara män och kvinnor. Våldet kan ta sig olika uttryck t ex fysisk, psykiskt och sexuellt och röra sig om en rad olika handlingar, allt från vardagliga begränsningar gällande t ex klädval till livsval som utbildning och val av partner. Pojkar och män kan både utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck utifrån sina livsval, men också genom att de tvingas utsätta flickor och kvinnor i sin släkt genom att bland annat kontrollera dem. Våldet kan rikta sig mot både kvinnor och män, flickor och pojkar. Hbtqi-personer och personer med intellektuell funktionsnedsättning kan vara särskilt utsatta.

1.5. Lagstiftning och styrande dokument

Socialnämndens ansvar för våld i nära relationer styrs främst av bestämmelser i socialtjänstlagen.

Följande paragrafer i socialtjänstlagen är relevanta:

- **5 kap. 11 §** den så kallade brottsofferparagrafen
- **2 kap. 1§ och 2 a kap. 1§** Socialnämnden har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver.
- **2 a kap. 3§** Bosättningskommunens ansvar.
- **2 a kap. 8 § och 9 §** Ansökan om insatser i annan kommun.
- **3 kap. 1 §** Vissa uppgifter inom socialtjänsten, fastställer att socialnämnden ansvarar för att individuella inriktade insatser är anpassade till den enskildes behov samt samarbetar med såväl interna som externa samhällsorgan, organisationer m.fl.
- **3 kap. 3§** Socialtjänstens insatser ska vara av god kvalitet och uppgifterna skall utföras av personal med lämplig utbildning och erfarenhet. Kvaliteten i verksamheten ska systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.
- **3 kap. 4 §** information om socialtjänsten
- **4 kap. 1§** Rätten till bistånd.
- **5 kap. 1§** Särskilda bestämmelser för olika grupper, bl.a. ska socialnämnden verka för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden.

1.5.1. Handböcker, föreskrifter och allmänna råd

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd:

- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer (HSLF-FS 2022:39)
- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för ett systematiskt kvalitetsarbete (SOSFS 2011:9)

1. Hantering av ärenden som rör våld i nära relationer

2.1. Att fråga om och upptäcka våld

Alla myndighetsenheter inom socialförvaltningen ska ha rutiner för att fråga om våld vid utredning och uppföljning av insatser. Det ska också finnas rutiner för hur socialförvaltningen tar emot information från socialjouren rörande våldsärenden. Vid upptäckt av eller misstanke om våld ska det finnas rutiner för hänvisning till och samverkan med individ- och familjeomsorgen, vilka har ansvar för att utreda, fatta beslut om och följa upp ärenden som gäller våldsutsatta, barn som utsatts för eller bevittnat våld samt våldsutövare. Om barn misstänks vara utsatta för eller ha bevittnat våld ska en orosanmälan göras till individ- och familjeomsorgen.

Vid upptäckt av eller misstanke om våld inom öppenvården och andra utförare ska det finnas rutiner för hänvisning av våldsutsatta och våldsutövare till individ- och familjeomsorgen samt, om barn misstänks ha utsatts för eller bevittnat våld, rutiner för orosanmälan till individ- och familjeomsorgen.

2.2. Att utreda våld

Utredningen av ett ärende som rör våld i nära relation ska bl a omfatta:

- den vuxnas behov av stöd och hjälp akut,
- våldets karaktär och omfattning,
- våldets konsekvenser för den vuxna,
- hur den vuxna hanterar sin situation,
- hur den vuxnas nätverk ser ut,
- om den vuxna som är förälder behöver stöd i sitt föräldraskap,
- den vuxnas behov av stöd och hjälp på både kort och lång sikt.

Utredningen av ett ärende som rör barn som utsatts för eller bevittnat våld bör innehålla:

- barnets behov av stöd och hjälp akut, inklusive vård eller boende i ett annat hem än det egna,
- våldets karaktär och omfattning,
- hur barnets nätverk ser ut,
- våldets påverkan på barnet och dess relation till föräldrarna,
- barnets egen uppfattning om våldet,
- vardera föräldrarnas uppfattning om våldets konsekvenser för barnet, och
- barnets behov av stöd och hjälp på både kort och lång sikt.

Handläggaren bör även utreda om någon åtgärd behöver vidtas enligt 5 kap. 2 § första stycket socialtjänstförordningen (2001:937) i fråga om vårdnad, umgänge, förmynderskap eller målsägandebiträde.

2.2.1. Riskbedömning

I en utredning som gäller en våldsutsatt vuxen ska handläggaren göra en bedömning av risken för att den vuxna kommer att utsättas för ytterligare våld. Vid behov ska en ny bedömning göras. Som en del av riskbedömningen bör en standardiserad bedömningsmetod användas.

I en utredning som gäller ett våldsutsatt barn eller ett barn som bevittnat våld ska handläggaren göra en bedömning av risken för att barnet kommer att utsättas för eller bevittna ytterligare våld. Vid behov ska en ny bedömning göras.

När det gäller ett barn som har utsatts för våld eller andra övergrepp av sin partner eller hedersrelaterat våld och förtryck bör handläggaren som en del av riskbedömningen använda en standardiserad bedömningsmetod.

Handläggaren bör ta del av polisens bedömning av risken för fortsatt våld. I ärenden som gäller våldsutsatta vuxna bör samtycke från den våldsutsatta inhämtas. Socialförvaltningen bör även delge polisen sin riskbedömning, om det inte finns hinder enligt bestämmelserna om sekretess i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

2.3. Kontroll och uppföljning av annan verksamhet

Externa utförare som genomför insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453) ska kontrolleras och insatserna följas upp kontinuerligt.

2.4. Rutiner

Utöver rutiner för att fråga om våld vid utredning och uppföljning samt samverkan vid misstanke om och upptäckt av våld, ska rutiner även fastställas gällande;

- hur information om ett barn som kan vara våldsutsatt eller kan ha bevittnat våld ska föras vidare till den del av verksamheten som har ansvaret för att utreda barnets behov.
- hur barn ska tas om hand och stödjas av personal med adekvat kompetens om en förälder har avlidit till följd av våld.
- hur skyddade personuppgifter ska hanteras.

2.5. Kartläggning och analys

Behovet av insatser till våldsutsatta, barn som bevittnat våld och till våldsutövare ska löpande kartläggas och analyseras. Detta kan göras genom att:

- gå igenom dokumentationen i pågående ärenden,
- hämta in uppgifter från lokal eller officiell statistik, och
- hämta in uppgifter om förekomsten av våldsutsatta och barn som bevittnat våld från hälso- och sjukvården, myndigheter och organisationer.

2.6. Information om socialtjänsten

Socialförvaltningen bör planera för hur grupper och enskilda, såväl vuxna som barn, ska nås med information om nämndens verksamhet för våldsutsatta, barn som bevittnat våld och våldsutövare.

2.7. Kompetens för handläggning och genomförande av insatser

2.7.1. Handläggning och uppföljning

Den personal som arbetar med handläggning och uppföljning av alla slags ärenden som gäller enskilda enligt socialtjänstlagen (2001:453) bör ha kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående samt ha förmåga att omsätta kunskapen i det praktiska arbetet.

Vid handläggning av ärenden som gäller barn och unga eller våldsutsatta vuxna bör personalen ha socionomexamen eller annan motsvarande utbildning.

Gällande ärenden som rör våldsutsatta barn och barn som bevittnat våld bör personalen därtill ha kunskap om hur man för samtal med ett barn om våld och andra övergrepp, och vilka konsekvenser det kan få för ett barn att utsättas för eller bevittna våld eller andra övergrepp av eller mot närstående.

2.7.2. Genomförande av insatser

Den personal som genomför insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453) bör ha kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående för att kunna uppmärksamma om en person är våldsutsatt och se till att denne får stöd och hjälp för sin våldsutsatthet. I verksamheter som är särskilt inriktade på att ge stöd och hjälp till våldsutsatta och våldsutövare bör personalen även ha förmåga att omsätta kunskapen i det praktiska arbetet.

2.7.3. Kompetensutveckling

Arbetet mot våld i nära relationer ska utgå från forskning och beprövad erfarenhet. Det gäller såväl stödet till våldsutsatta, till våldsutövare och till barn som bevittnat våld. Socialförvaltningen ska arbeta med löpande kompetensutveckling inom området våld i nära relationer, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck.

3. Insatser

Socialförvaltningen ska tillhandahålla insatser för både våldsutsatta, barn som bevittnat våld och våldsutövare samt personer som är i riskzonen för att utöva våld, detta gäller såväl vuxna som barn. Insatser kan erbjudas både inom socialförvaltningens öppenvård eller genom avtal med externa aktörer. Syftet med insatserna är att våldet ska upphöra och att de ska bidra till att stärka den enskilde. Bedömningen av insats ska göras utifrån risknivå och behov.

Vid val av metoder för att ge stöd och hjälp till våldsutsatta och barn som bevittnat våld ska hänsyn tas till de olika särskilt sårbara grupperna som beskrivs i avsnitt 1.4.

När stöd och hjälp ges till våldsutövande barn och vuxna ska säkerheten särskilt beaktas för den som utsätts eller har utsatts för våld eller andra övergrepp och dennes närstående. Vid bedömning av vilken insats som är lämplig bör hänsyn tas till bland annat våldsutövarens individuella mottaglighet för insatsen och risken för återfall.

Nedan beskrivs ett urval av insatser som ska kunna erbjudas våldsutsatta och våldsutövare, såväl vuxna som barn som bevittnat våld. Utöver dessa kan det vara aktuellt att erbjuda andra insatser utifrån enskilda behov.

3.1. Insatser till våldsutsatta och våldsutövare över 18 år

3.1.1. Råd och stöd

Råd- och stödsamtal ges genom öppenvården eller av socialsekreterare och kan erbjudas våldsutsatta och våldsutövare. Dessa samtal kan vara till stöd för att få större förståelse för sin situation och påbörja en förändring samt att motivera till att ansöka om fortsatt stöd. Behandlare kan även ge stöd i att ta kontakt med andra vårdgivare, myndigheter och att ansöka om stöd hos vuxenheten bland annat utifrån sin våldsutsatthet eller för att sluta utöva våld. Även praktisk information om exempelvis polisanmälan, rättigheter och skyldigheter kopplat till boende, kontaktförbud och sekretessmarkering kan ges till våldsutsatta inom ramen för råd och stöd. Råd- och stödsamtal kan även erbjudas utifrån behov av samtal om beroende/missbruk, psykisk ohälsa eller föräldraskap. Upp till fem samtal ges utan biståndsbeslut. Vid behov kan den våldsutsatta eller våldsutövaren efter de fem första samtalen beviljas fortsatt stöd i form av biståndsbedömda stödsamtal.

3.1.2. Stödsamtal

Stödsamtal är enskilda behandlande samtal med socialsekreterare eller behandlare på öppenvårdsenheten. Insatsen är biståndsbedömd. Syftet med samtalen är att den enskilde ska få stöd i att förstå situationen och stärka och motivera den enskilde till ett liv utan våld. Samtalen syftar till att synliggöra våldet och tydliggöra var ansvaret ligger. Vid enskilda stödsamtal med våldsutsatta och våldsutövare ska beprövade samtalsmetoder användas.

I stödsamtal med socialsekreterare innebär stödet främst fortlöpande riskbedömningar och säkerhetsplaneringar för den våldsutsatta under pågående kontakt.

3.1.3. Boende

Socialförvaltningen ska erbjuda våldsutsatta och eventuellt medföljande barn lämpligt tillfälligt boende om den som är utsatt inte själv kan ordna annan bostad eller om detta inte bedöms som säkert. Boendet ska motsvara det behov av skydd som framkommer i utredning och riskbedömning. Förutom skyddat boende som beskrivs nedan, ska det även finnas möjlighet för våldsutsatta att få tillgång till tillfälligt boende.

3.1.3.1. Tillfälligt boende för våldsutövare

I stället för att den våldsutsatta och eventuella barn flyttar från det gemensamma boendet är ett alternativ att våldsutövaren flyttar. Socialförvaltningen ska i första hand undersöka detta alternativ och det kan då vara aktuellt att bevilja någon form av tillfälligt boende, exempelvis på vandrahem eller pensionat, till våldsutövaren i avvaktan på att personen kan ordna boende på egen hand. Samma krav ska ställas på våldsutövaren som andra som beviljas tillfälligt boende. En förutsättning för att det ska vara aktuellt att bevilja boende till våldsutövaren är att den våldsutsatta ska vilja bo kvar i det gemensamma boendet och att en bedömning görs från socialtjänstens sida gällande risken för ytterligare våld ifall den våldsutsatta bor kvar i boendet. En individuell bedömning gällande personens ekonomi görs för att pröva behov av ekonomiskt bistånd för boendet.

3.1.3.2. Skyddat boende för våldsutsatta

Socialnämnden ansvarar för att tillhandahålla skyddat boende för våldsutsatta. Skyddat boende definieras som: "boendeinrättning som tillhandahåller platser för heldygnsvistelse avsedda för personer som behöver insatser i form av skydd mot hot, våld eller andra övergrepp tillsammans med andra relevanta insatser". Målgruppen för insatsen är vuxna utsatta för våld i en nära relation med eventuellt medföljande barn. Insatsen kan även vara aktuell i fall där en person under 18 år är utsatt för hedersrelaterat våld eller våld av en partner. Om barn medföljer vid placering i skyddat boende ska samverkan ske mellan vuxen- och barnhandläggare.

Bedömningen ska göras utifrån den skyddsökandes behov, akut samt på kort och lång sikt. Den skyddsökandes egen upplevelse av våldsutsattheten och riskerna ska tillmätas stor betydelse. Insatsen kan beviljas under pågående utredning vid akut behov och i ett första läge kan den skyddsökandes egen uppfattning av risker och farlighet användas som en första bedömning av risken för att senare kompletteras med en mer strukturerad bedömning.

Om den våldsutsatta behöver stöd och hjälp i ett skyddat boende, bör boendet ha tillräcklig bemanning och tillräckliga skyddsanordningar för att kunna erbjuda skydd mot hot, våld och andra övergrepp. Boendet som erbjuds den våldsutsatta bör vara lämpligt för eventuellt medföljande barn, oavsett ålder och kön. I boendet bör det finnas personal med kunskap om barns behov.

De egna ekonomiska förutsättningarna ska inte utgöra hinder för placering. Vidare ska socialsekreterare vid utredningsenheten försäkra sig om att förskole- och skolsituationen löser sig på ett säkert sätt för medföljande barn på skyddat boende.

3.1.4. Ekonomiskt bistånd

I arbetet med ekonomiskt bistånd är det viktigt att uppmärksamma det behov av hjälp som kan finnas i bidragshushållen i samband med våld i nära relation och i samband med hedersrelaterat våld. Ekonomiskt bistånd kan beviljas efter behovsprövning efter ansökan från den enskilde. Den enskilde ska ha uttömt sina möjligheter att tillgodose sina behov på annat sätt. Våldsutsatthet bör beaktas i

bedömningen av en enskilds rätt till bistånd. Att hänvisa till försörjningsskyldigheten för makar är olämpligt i det akuta skedet. Den våldsutsatta och våldsutövaren ska ha separata akter.

Våldsutsatta personer kan behöva söka om akut bistånd upprepade gånger och bedömning kring vilka krav som ska ställas behöver göras i varje enskilt fall men det kan finnas skäl till att i det akuta läget bortse från den gängse behovsbedömningen och i stället göra en riskbedömning kring t ex ifall den enskilde kan få tillgång till handlingar och bankkort utan risk. Det kan även finnas anledning att beräkna kostnader till en högre nivå än riksnorm på grund av tillfälligt höjda kostnader i det akuta skedet.

3.2. Insatser till våldsutsatta och våldsutövande barn under 18 år, samt barn som bevittnat våld

3.2.1 Råd och stöd

Råd- och stödsamtal ges på öppenvården och kan erbjudas våldsutsatta och våldsutövande barn, barn som bevittnat våld eller till föräldrar eller andra inom familjen som har behov av att prata med någon. Dessa samtal kan för den enskilde vara till stöd för att få större förståelse för sin situation och påbörja en förändring.

Behandlare kan även ge stöd i att ta kontakt med andra vårdgivare, myndigheter och att ansöka om stöd hos Utredningsenheten bland annat utifrån sin våldsutsatthet eller för att sluta utöva våld. Även praktisk information om exempelvis polisanmälan, rättigheter och skyldigheter kopplat till boende, kontaktförbud och sekretessmarkering kan ges till våldsutsatta och deras föräldrar inom ramen för råd och stöd. Råd- och stödsamtal kan även erbjudas utifrån behov av samtal om beroende/missbruk, psykisk ohälsa eller föräldraskap. Upp till fem samtal ges utan biståndsbeslut. Vid behov kan barn som är våldsutsatta, barn som är våldsutövare eller barn som bevittnat våld efter de fem första samtalen beviljas fortsatt stöd i form av stödsamtal.

3.2.2. Skydd

Barn som utsatts för våld eller bevittnat våld kan vara i behov av skydd. När våldsutsatt förälder beviljas skyddat boende är det inte ovanligt att barn följer med (läs mer under rubrik 3.1.3.2 skyddat boende). Behöver barnet skyddas från sin vårdnadshavare kan det i stället bli insatser i form av jour- eller familjehem.

3.2.3. Familjebehandling

Familjebehandling erbjuds som biståndsbedömd insats till familjer som har barn upp till 20 år. Familjebehandlingen syftar till att stärka relationer och kommunikation i familjen med utgångspunkt i barnens situation. Familjebehandlingen inriktar sig på att stärka föräldrarollen på olika sätt.

3.2.4. Trappansamtal

Trappansamtal kan beviljas vid behov av krissamtal utifrån upplevt våld i familjen. Barnets trygghet och säkerhet behöver beaktas. Syftet är att ge barnen möjlighet att berätta om och bearbeta sina upplevelser av våld, göra det som hänt pratbart och begripligt och därigenom minska risken för annan psykiatrisk problematik, bl.a. post-traumatiskt stressyndrom.

4. Samordning och samverkan

4.1. Intern samverkan

Om en familj får flera olika insatser ska de samordnas så att insatserna inte motverkar varandra. Samordningen ska hela tiden ske med beaktande av behovet av trygghet och säkerhet hos våldsutsatta och barn som bevittnat våld.

Utredning av och insatser i ärenden gällande våld i nära relation, eller barn som bevittnat våld, ska därför, samordnas med de enheter/socialsekreterare som i övrigt har en pågående kontakt med den aktuella familjen.

Samordningen kan ta formen av flerpartsmöten för att hela situationen och behovet av stöd lättare ska kunna bedömas. Även hanteringen av den enskildes säkerhet kan behöva samordnas. Om flera i familjen har insatser behöver dessa samordnas tidsmässigt och innehållsmässigt. Om flera enheter/socialsekreterare är inblandade i ett ärende ska en intern samverkansplan göras, men endast om den enskilde samtycker till detta. Den enskilde ska i största möjliga mån vara med vid planeringen. Vid behov kan det behövas gemensam handledning och gemensamma utbildningar för att underlätta en samsyn kring ärendena. Skyldighet att samverka gäller med beaktande av bestämmelserna om sekretess i offentlighet- och sekretesslagen (2009:400) och tystnadsplikt i socialtjänstlagen (2001:453).

4.2. Extern samverkan och andra myndigheters ansvar

Socialförvaltningen ska samverka med andra verksamheter, myndigheter och organisationer som berörs för att skapa förutsättningar för att samordna insatser från de olika aktörerna så att de inte motverkar varandra. Om insatser och åtgärder riktar sig till flera personer i en familj, ska socialförvaltningen även samverka för att skapa förutsättningar för att samordna samtliga insatser och åtgärder. Socialförvaltningen ska aktivt verka för att samverkan kommer till stånd i fråga om barn som far illa eller riskerar att fara illa. I samtliga ärenden där individen har behov av insatser från både socialtjänsten och från hälso- och sjukvården ska kommunen tillsammans med regionen upprätta en samordnad individuell plan (SIP) i enlighet med 2 kap. 7§ socialtjänstlagen (2001:453). Om kommunen eller regionen bedömer att planen behövs för att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda ska planen upprättas. Planen ska upprättas om den enskilde samtycker till det och om det är möjligt ska planen upprättas tillsammans med den enskilde. Av planen ska framgå vilka insatser som behövs, vilka insatser respektive huvudman ska svara för, vilka åtgärder som vidtas av någon annan än kommunen eller regionen och vem av huvudmännen som ska ha det övergripande ansvaret för planen.

I samtliga ärenden där samverkan är aktuellt ska behovet av trygghet och säkerhet hos våldsutsatta och barn som bevittnat våld beaktas. Skyldigheten att samverka gäller med beaktande av bestämmelserna om sekretess i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och tystnadsplikt i socialtjänstlagen (2001:453).

Socialförvaltningen kan behöva samverka med en rad olika myndigheter och ideella föreningar utifrån den enskildes behov. Socialförvaltningen ska tillse att former finns för extern samverkan på övergripande nivå medan ansvarig socialsekreterare ansvarar för extern samverkan i individuella ärenden.